

شماره انتشار: ۲۹۹-۱۳۸۱

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی
موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

تحقیقات مرتع و بیابان ایران (۹)

ویژه‌نامه

مقالات اولین همایش ملی تحقیقات مدیریت دام و مرتع

۲-۳ مردادماه ۱۳۸۰ سمنان

جلد سوم

بسم الله الرحمن الرحيم
جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی
مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

تحقیقات مرتع و بیابان ایران (۹)

ویژه نامه

مقالات اولین همایش ملی تحقیقات مدیریت دام و مرتع

۲-۳ مرداد ماه ۱۳۸۰ سمنان

جلد سوم

تحقیقات مرتع و بیابان ایران / وزارت جهاد سازندگی، معاونت آموزش و تحقیقات، موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع. - تهران: موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، ۱۳۷۸. - ج: مصور (بخش رنگی)، جدول، نمودار.

ISBN 964-473-047-X (دوره) -

ISBN 964-473-062-3 (ج. ۱): ریال: ۳۵۰۰

ISBN 964-473-068-2 (ج. ۲): ریال: ۳۵۰۰

فهرستویسی بر اساس اطلاعات آفیا.

ص.ع. به انگلیسی: Iranian range and desert research.

جلد نهم این کتاب ویژه‌نامه مقالات "اولین همایش ملی تحقیقات مدیریت دام و مرتع ۲-۳ مردادماه ۱۳۸۰ سمنان" می‌باشد.
کتابنامه.

ISBN 964-473-143-3 (ج. ۷ و ۸ و ۹ (۱۳۸۱) ۸) ۱۵۰۰۰ ریال: (ج. ۷ و ۸ و ۹)

ISBN 964-473-144-1 (ج. ۷) ۱۹۰۰۰ ریال. - (ج. ۷)

ISBN 964-473-148-4 (ج. ۹)

۱. مرتع و مرتع داری - ایران - تحقیق. ۲. گیاهان مرتع - ایران - تحقیق. ۳. علوفه - کشت و اصلاح. ۴. یونجه‌کاری. ۵. بیابان زدایی - تحقیق الف. همایش ملی تحقیقات مدیریت دام و مرتع (نخستین: ۱۳۸۰ سمنان). ب. موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع.

۶۳۳/۲۰۲۰۹۵۵

م ۷۹-۱۱۸۹۲

SB ۱۹۹/ت ۳

کتابخانه ملی ایران

کمیته انتشارات

علی اصغر معصومی
حسین میرزایی ندوشن

محمد حسن عصاره
پرویز بابا خانلو
عباس قمری زارع

عادل جلیلی

عبدالرحمن حسین زاده

شناسنامه:

نام کتاب: تحقیقات مرتع و بیابان ایران (۹)

ناشر: موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

دبیران: مسعود شکویی، تقی میرحاجی

ویراستار علمی: تقی میرحاجی

ویراستار ادبی: هوشنگ فرخجسته

سال انتشار: ۱۳۸۱

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۱۵۰۰ جلد

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی (نشر آموزش کشاورزی)

ناظر چاپ: حسن سالارنیا

صفحه‌آرا: فاطمه عباسپور

قیمت: ۲۲۰۰۰ ریال

شابک دوره‌ای: ۹۶۴-۴۷۳-۰۴۷-X

ISBN: 964-473-148-4

شابک: ۹۶۴-۴۷۳-۱۴۸-۴

هرگونه استفاده با اخذ مجوز و ذکر ماخذ مجاز است.

اولین
همایش ملی تحقیقات
مدیریت دام و مرتع

اعضاء هیات علمی همایش

دکتر محسن شوکت فدایی	دکتر عبدالرسول تلوری	مهندس صفر منصوری
دکتر علی اکبر محرابی	دکتر نصرت... حسنی	مهندس قادر کریمی
دکتر حسین ارزانی	مهندس عباسعلی سندگل	مهندس منصور قدرتی
دکتر امیرمسعود صابری	مهندس محمود عرب خدری	مهندس نجاتعلی سالار

اعضاء هیات داوران

مهندس مهدی قرچ بور	دکتر عبدالرسول تلوری	مهندس حسن فضاییلی
دکتر فضل... افراز	مهندس محمدحسین مهدیان	مهندس جمال قدوسی
دکتر فتح... سرحدی	دکتر علی اکبر محرابی	مهندس مصطفی سعیدفر
دکتر مجتبی زاهدیفر	مهندس عباسعلی سندگل	مهندس محمود عرب خدری
دکتر علی اکبر قره داغی	مهندس محمد فیاض	مهندس علی جعفری ارداکنی
دکتر امیرحسین چرخابی	مهندس مسعود شکویی	مهندس نجفقلی غیائی
دکتر شعبانعلی غلامی	مهندس رضا باقریان	مهندس مرتضی اکبرزاه
دکتر بهرام ثقفیان	مهندس ناصر انصاری	مهندس قادر کریمی
دکتر داود نیک کامی	مهندس منوچهر منعم	

اعضاء هیات اجرایی

مهندس محمدهادی عموزاده	مهندس محمدحسن شریعتی	آقای حسین قدس
مهندس سیدابوالقاسم طاهری	مهندس حبیب... امینی	آقای قاسم احسانپور
مهندس منصور قدرتی	مهندس کر معلی قندالی	آقای سیدجمال خاتمی
مهندس سعید بهرامی	آقای محمد محمدزاده	آقای سیدهادی سیادت پور
مهندس سیدعلی اصغر هاشمی	آقای ابوالحسن صباغی	
مهندس علیرضا اشتری	آقای محمد همتی	

بخش‌های مورد بحث

بخش مرتع	بخش دام
۱- روشهای اصلاح و توسعه و حفاظت و حمایت مراتع در مناطق خشک و نیمه خشک	۱- مدیریت مصرف بهینه از شرب دام در مرتع ۲- تامین علوفه و تغذیه تکمیلی دام در مرتع ۳- تاثیر اصلاح نژاد دام و ترکیب دامی مناسب بر مراتع
۲- شیوه‌های بهره‌برداری از مراتع در مناطق خشک و نیمه خشک	۴- سیستم‌های دامداری و هدایت گله در مرتع
۳- اصول تهیه طرحهای مرتعداری	۵- نقش مدیریت صحیح دام و مرتع در پیشگیری بیماریهای دامی
۴- مدیریت جامع و توسعه پایدار (استفاده‌های چندجانبه از مرتع)	۶- حیات وحش و بهره‌برداری از پتانسیلهای مربوطه در مرتع
۵- اصول و مبانی تیپولوژی مرتع	۷- مدیریت فرآوری تولیدات دامی در مرتع
۶- مدل‌سازی در مرتع	۸- ارزش رجحانی گونه‌های مرتعی در تغذیه دام

بخش حفاظت خاک و آبخیزداری	بخش اقتصادی اجتماعی
۱- نقش مدیریت دام در حفاظت آب، خاک و پوشش گیاهی مرتع	۱- نقش فرهنگ و دانش بومی بهره‌برداران در مدیریت مرتع و دام
۲- روشهای تامین آب شرب دام در مراتع مناطق خشک و نیمه خشک	۲- نقش آموزش ترویج و مشارکتهای مردمی در مدیریت مرتع و دام
۳- نقش مدیریت دام بر حفظ کیفیت منابع آب در مرتع	۳- نقش قوانین و مقررات حقوقی و مالکیت در مدیریت دام و مرتع
۴- آبخیزداری و مدیریت دام در عرصه‌های آبخوان	۴- اقتصاد مرتع
	۵- عشایر و نظامهای بهره‌برداری از مراتع

اولین همایش ملی تحقیقات مدیریت دام و مرتع
۲-۳ مردادماه ۱۳۸۰ سمنان

رئیس همایش: دکتر علی صفرزاده

دبیر علمی همایش: دکتر محسن شوکت فدایی

دبیر اجرایی همایش: مهندس سیدابوالقاسم طاهری

برگزار کنندگان

سازمان جهاد کشاورزی استان سمنان

مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان سمنان

دفتر طرح و برنامه ریزی و هماهنگی امور پژوهشی

موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

موسسه تحقیقات علوم دامی کشور

مرکز تحقیقات حفاظت خاک و آبخیزداری

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۸۶۱	اهمیت مراتع آتریپلکس-درمنه از نظر تأمین نیاز غذایی دامها، حسین توکلی
۸۷۱	نقش آب شرب در بهبود عملکرد گوسفندان در مرتع، محمدعلی جعفری
۸۸۱	مقایسه ارزش غذایی و ضرایب هضمی جو روئیده شده در گرمخانه و دانه جو برای گوسفند در مراتع، محمدعلی امامی میبدی
۸۹۱	استفاده از آلکانهای واکسی گیاهان به عنوان نشانگر در مطالعات تغذیه‌ای، عباسعلی ناصریان
۹۰۵	مدل مناسب جهت جیره‌نویسی در مرتع، تقی قورچی
۹۲۱	تأثیر مدیریت دام در مرتع بر پیشگیری از بیماریهای باکتریایی، ابوالقاسم اسماعیلی
۹۳۵	نقش مدیریت صحیح دام و مرتع در پیشگیری از بیماریهای دامی، مهدی ثالثی
۹۴۳	تأثیر مدیریت دام در کنترل فرسایش در مراتع ییلاقی استان اصفهان، ذبیح‌الله اسکندری
۹۵۹	نقش مدیریت دام در حفاظت آب، خاک و پوشش گیاهی، دادور لطف‌الله‌زاده
۹۷۵	اثرات مدیریت قرق و احیاء قسمتی از حوزه آبخیز سد رئیسعلی دلواری استان بوشهر، محمد توکلی
۹۹۱	نقش مدیریت مرتع بر عناصر غذایی خاک در مراتع چهارطاق سبزکوه استان چهارمحال و بختیاری، فایز رئیسی‌کهرویی
۱۰۰۵	نقش مراتع مخروبه در فرسایش خاک و تولید رسوب، کورش کمالی
۱۰۲۳	ارزیابی نقش طرحهای اجرا شده آبخیزداری در تأمین منابع آب و توسعه مراتع در استان هرمزگان، مهدی مروتی‌شریف‌آباد

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۳۵	تغییرات کیفیت آب استحصالی از نظر مواد معلق در مراتع قرق شده با شیبه‌های مختلف، حشمت‌الله آقا رضی
۱۰۴۷	بررسی تأثیر کارآیی سیستم‌های سطوح عایق جهت مدیریت دام و مرتع برای مقابله با کم آبی و خشکسالی، شعبانعلی غلامی
۱۰۶۵	نقش و جایگاه حفاظت خاک و آب در مدیریت دام و مرتع، جمال قدوسی
۱۰۸۱	بررسی نهادهای سنتی بهره‌برداری مراتع دشت گمیشان و نقش آنها در اصلاح و احیاء مراتع، صالح آرخی
۱۰۹۹	تجزیه و تحلیل، شناخت و کاربرد دانش بومی روستاییان در مدیریت دام و مرتع، ابوالقاسم عربیون
۱۱۲۹	نقش چوپان در مدیریت دام و مرتع در استان آذربایجان غربی، حبیب دادآفرید
۱۲۴۳	بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت روستاییان در انجام فعالیت‌های آموزشی - ترویجی از دیدگاه روستائیان در عرصه‌های منابع طبیعی در سطح استان سمنان، محمود سلمانی
۱۱۶۷	بررسی نقش وضعیت اقتصادی و اجتماعی عشایر در مدیریت مرتع، یوسف قنبری
۱۱۷۵	دامداری بیولوژیکی یا آلی در مرتع بیدستان شیوه‌نویسی از نظام بهره‌برداری عشایر استان فارس، لیلی عرب‌شیبانی
۱۱۸۵	نظام‌های مختلف بهره‌برداری از مراتع سبلان و تأثیر آنها در تخریب منابع طبیعی، علی محمد جهان بین
۱۱۹۷	مشارکت مردمی در مدیریت و بهره‌برداری از مراتع حجت آباد و رحمت آباد شهرستان سبزوار، ابوالقاسم دادرسی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۲۰۳	بررسی موانع مشارکت گنوسفند داران در طرحهای منابع طبیعی و امور دام استان قم، مجید کلانتری
۱۲۱۷	نیازهای آموزشی بهره‌برداران از منابع طبیعی (مطالعه موردی)، احمد عابدی سروستانی
۱۲۳۷	دانشهای بومی عشایری استان سمنان در زمینه بهره‌برداری و حفاظت از مرتع، علیرضا شاه حسینی
۱۲۵۱	بررسی آگاهی و دانش فنی دامداران در استفاده از مراتع ییلاقی غرب مازندران، محمدحسن جوری
۱۲۶۷	تحلیل اقتصادی مراتع واگذار شده استان آذربایجان شرقی، ابوالفضل سیاری بوته‌کنی از مهمترین عوامل اجتماعی و اقتصادی تخریب پوشش گیاهی در مراتع
۱۲۸۳	ییلاقی شمال شهرستان سمنان، سیدمحمد رضوی

پیشگفتار

از دیر باز انسان از مرتع به عنوان مهمترین منبع تأمین انرژی استفاده نموده و حتی الامکان در برقراری استمرار تولید و حفظ آن کوشا بوده است. اما افزایش جمعیت انسانی همراه با مشکلات اقتصادی و اجتماعی، عوامل متعدد ناشناخته مدیریتی را در این رهگذر بار آورده است. به طوری که در کشور عزیزمان ایران نیز ۹۰ میلیون هکتار مرتع با وضعیت فقیر تا متوسط و خوب بهره برداری بی رویه و بدون برنامه ریزی اغلب تعادل زیست محیطی را برهم زده و در بسیاری از مناطق در نتیجه انحطاط اراضی و میکروکلیمها، این تعادل به طور کامل از میان رفته و در بسیاری موارد قابل بازگشت نیست. این تخریب و انحطاط در کشورهای کهن و باستانی مانند ایران که در عین حال دارای اقلیم و آب و هوای نامساعد و دوره خشکی طولانی هستند بیش از سایر نقاط دنیا می باشد. مدیریتی اصولی که با دخالت در هر یک از عرصه های فوق مورد انتظار با انجام تحقیقات گسترده میسر می باشد. بنابراین ارایه نتایج و دستاوردهای آن در یک همایش و گردهمایی گامی مؤثر در این راستا است.

بر این اساس اولین همایش ملی مدیریت دام و مرتع در مردادماه سال ۱۳۸۰ در استان سمنان توسط سازمان جهاد کشاورزی و مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان سمنان، دفتر طرح و برنامه ریزی و هماهنگی امور پژوهشی، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، مؤسسه تحقیقات علوم دامی و مرکز تحقیقات حفاظت خاک و آبخیزداری برگزار شد. در این نشست علمی ۹۰ مقاله در بخشهای مرتع، دام، حفاظت خاک و آبخیزداری و اقتصادی و اجتماعی به صورت سخنرانی و پوستر ارایه گردید که متن کامل آنها در سه جلد ویژه فصلنامه مرتع و بیابان درج شده است. این همایش جمع کثیری از استادان، دانشجویان، کارشناسان، دامداران و بهره برداران مراتع شرکت داشتند.

مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع

Technical Publication No.
299-2003

Islamic Republic of Iran
Ministry of Jihad-e-Agriculture
Agricultural Research and Education Organization
Research Institute of Forests and Rangelands

Iranian Range and Desert Research (9)

Especial issue
Proceedings of the First National Seminar on Livestock
and Range
Management
Semnan, Iran, 24-25 July, 2001
Vol.3

ISBN: 964-473-148-4

2003